"మొండి వాడు"

శ్రీ కొడవటిగంటి కుటుంబరావు

౧

ఆ సాయంకాలం మూడుగంటలకు, డ్రాయింగు పరీక్షతో, ఆ సంవత్సరానికి స్కూలు మూయబడుతుంది. డిసెంబరు శెలవులు ప్రారంభమవుతై. ఇది స్కూలువారి లెక్క ప్రకారం.

సరిగా రెండుగంటల పదిహేను నిమిషాలకు పరీక్షలు జరుగుతూన్న హాలులో ఒక పన్నెండేళ్ల విద్యార్థి లేచి నిలుచున్నాడు.

"ఏం కావాలి?" అన్నాడు మాచరు ఆవలిస్తూ. డ్రాయింగుపరీక్షలంటే మాచర్లకూ నిద్రవస్తుంది.

"నేను బొమ్మ వెయ్యటం అయిందండి" అన్నాడు విద్యార్థి.

"అప్పుడే! పదిహేను నిమిషాలన్నా కాలేదింకా."

"నేను బొమ్మవెయ్యటం అయిందండి."

మాచరుగారు మళ్లీ ఆవలించి, కుర్చీలోనించి లేచి, విద్యార్థిదగ్గిరికి వచ్చి "ఏదీ? చూడనీ!" అని కాగితం తీసుకున్నాడు. ఆయనకు నవ్వు ఆగలేదు. ఇదేమిటో నీకైనా తెలుసునా?"

"నాకూ తెలియలేదండీ. పెట్టెబొమ్మ గీయబోతే నవారుమంచం మాదిరిగా తయారయిందండీ. బాగుచెయ్యబోయినకొద్దీ ఇంకా నవారు అల్లినట్టయింది కాని పెట్టెమాదిరిగా కానేలేదండీ!"

"నువ్వు కొంచెం అతిగా మాట్లాడుతావు కాదూ?" అన్నాడు మాచరుగారు నవ్వటం మానేసి.

"అవునండి!"

మాచరునోట మాట రాలేదు. చివరకు ఆయన ఉగ్రంగా "అరగంటదాకా నువ్వు హాలులోనించి కదలకూడదు, కూచో!"

"నేనెవరికీ కాపీ అందివ్వనండి!" అంటూ విద్యార్థి పెనసలు జేబులో పెట్టుకుని ప్రయాణమైనాడు.

మళ్లీ కుర్చీలో కూర్చుని దవడలు పడిపొయ్యేట్టు ఆవలించే సంకల్పంతో వెనక్కు తిరిగిన మాచరుగారు "ఏయ్!" అని అరిచాడు. హాలంతా మారు పలికింది.

విద్యార్థి ఆగి, "నన్నేనండీ?" అన్నాడు.

"కూర్చో, అట్లా!"

"నేను పోతున్నానండీ!"

"నేను వద్దని చెప్పలేదూ?"

"నేను పోతున్నానండీ!...నన్ను ఆబ్సెంటు రాసుకోండి!"

మాచరుగారికిఎటూ పాలుపోలేదు, వెళ్లికుర్చీలో కూర్చుని ఆవలించటమో, వచ్చి పిల్లవాడి గూబ మెలి వెయ్యటమో! ఆయన్ను ఈసమస్య బాధిస్తూండగానే విద్యార్థి హాలు దాటి బయటికి వెళ్లిపోయినాడు.

బయట వరండాలో ఒక బెంచీమీద కూర్చుని ఒక మాసపత్రికలో పద్యాలు చదువుకుంటున్నాడు డ్రాయింగుమేష్టరుగారు చకా చకా వెళుతున్న విద్యార్థివంక ఆయన కళ్లజోడు మీదిగా చూసి, "ఏంరా, రాముడూ? అప్పుడే అయిందీ?" అన్నాడు.

విద్యార్థి ఆయన ఎదురుగా ఆగి "కాలేదండి!" అన్నాడు.

"ఎక్కడికి పోతున్నావు?"

"ఇంటికండి!"

డ్రాయింగుమేష్టరుగారు నవ్వాడు.

"ఓరి వెధవా! నేను సంతోషించేటందుకయినా ఇంకాస్సేపు బొమ్మ వేస్తున్నట్టు నటించ కూడదూ? అప్పుడే ఇంటికి పోయి ఏం చేస్తావు?"

"ఇవాళ కాలవకు పోయి ఈత నేర్చుకోవాలండి!"

"ఈతా? జానెడువెధవ్వు నీ కీత ఏమిట్రా? పోబోకు కాలవకు!"

"కాలవకు పోతానండి!"

"మొండివెధవా!... ఎవరినన్నా పెద్దవాళ్లను వెంటతీసుకుపోసుమా! కాలవ లోతుగా ఉంటుంది! భద్రం!"

ఠీవిగా తల ఎత్తుకుని పోతూన్న రాముడివంక డ్రాయింగు మేష్టరుగారు ఆశతో చూశాడు. ఆయన కూతురు సావిత్రి ఆరేళ్లది. ఇద్దరూ ఎంత ఈడు జోడుగా ఉంటారు!

౨

రాముడు కాలవకట్టకు వెళ్లి, అక్కడ ఒక ఎత్తయిన కానుగచెట్టుయొక్క చిటారుకొమ్మకు ఎక్కి, ఒక పంగలో కూర్చుని, ఉయ్యాల ఊగటం మొదలుపెట్టాడు. ఇంకా కుర్రాళ్లు ఎవరూ రాలేదు. రాముడు గొంతెత్తి పాడటం మొదలుపెట్టాడు.

"అబలా—యిటులా—వనులా—నెడలా—అతిసుల—భంబని—యెంచితి—వా"

బాగుంది, మైలవరంవాళ్ల "సావిత్రి"! ఆ యముడు!

"పో, బాల—పొమ్మికన్—ఒహో బాల—పొమ్మికన్!" దీనికి తాళప్రకారం ఊపు రావటం లేదు, "అబలా—ఇటులా—" అంటే వచ్చినట్టు.

"ఈ యుగ్రా—రణ్యమున—రా, వలదు—రా, తగదు—(రా, చనదు?)—నీకు గలదు—నాశ నీడి—పో, బాల—పో, బాల—పో, బాల—ఓహో బాల—ఒహో బాల!—"

సావిత్రి అంత పిరికిదనా, యముడి నమ్మకం? మొత్తానికి సావిత్రి భలే మొండిది! దేవతలు మెచ్చారు సావిత్రి మొండితనానికి!... తన్నుకూడా అంతా మొండివాడనే అంటారు—తన మొండితనానిక్కూడా దేవతలు మెచ్చుకుంటారేమో!...

"ఓ చెట్టుమీది యమధర్మరాజా! పాట ఆపావేం?"

రాముడు కొమ్మల సందునించి కిందనుంచుని ఉన్న సుబ్బారావును చూశాడు.

"సుబ్బారావు!"

"ఏంరా, రామనాథం!"

"ఇంకా ఎవరూ రాలా?"

"వచ్చారు. వాళ్లంతా వెనకపడి జొమ్మ జెముడుపళ్లు కోసుకు తింటున్నారు."

"ఎందుకూ?"

"ఎందు కేమిటి? నోళ్లు నెత్తురుతాగినట్టుఉండటానికి"

రాముడు కాస్సేపు ఆలోచించాడు.

"చూశావా, చిత్రం?"

"ఏమిటి?"

"నెత్తురు తాగినవాడినోరు ఎర్రగా ఉండక పోవచ్చు,"

"ఎందుచేతనో!"

"మనం పాలు తాగితే నోరంతా తెల్లగా ఉంటుందీ? గోంగూరతింటే నల్లగా ఉంటుందా?"

"ఏడిచావులే, కిందికి దిగిరా."

రాముడు లాగుజేబులోనించి గోచీగుడ్డతీసి చూసుకుని, తృప్తిపడి మళ్లీ జేబులో పెట్టి, మెల్లిగా చెట్టుదిగటం మొదలుపెట్టాడు.

కొద్దిసేపట్లో కాలవకట్టన ఏడెనిమిదిమంది కుర్రాళ్లు చేరారు. ఒకరితరవాత ఒకరు చొక్కా లాగులు విడిచేసి గోచీలు పెట్టుకుని ఎగిరి కాలవలో దూకటం మొదలుపెట్టారు. ఈత రానివాళ్లు కొంచెం పైకి వెళ్లి లోతులేనిచోట దిగి నడుములోతునీటిలో నుంచుని, ఈతవచ్చినవాళ్లకంటె ఎక్కువ చప్పుడు చేస్తూ నీరంతా కెలుకులు చేస్తున్నారు.

రాముడు గోచీతో తయారై ఈత వచ్చిన వాళ్లు దిగిన రేవుదగ్గర నిలబడ్డాడు.

"నీవుకూడా పైకి వెళ్లి గడ్డపార ఈత ఈదరాదుట్రా?" అన్నాడు సుబ్బారావు.

"ఇక్కడ చాలాలోతా?"

"చాలా! నీకు రెండింతలుంటుంది మడుగు".

"ఏదీ, ఇటునించి అటు చెయ్యి పైకెత్తి ఈదకుండా నడిచి చూపించు."

"ఓ!" అంటూ సుబ్బారావు ఒకచెయ్యి పైకెత్తి కాలవను ఇటునించి అటు దాటటం మొదలుపెట్టాడు. మూడోవంతు దూరం వెళ్లగానే సుబ్బారావుముక్కు నీటి అడుక్కుపోయింది. సుబ్బారావు ముక్కుమునగగానే రాముడు చేత్తో తన ముక్కు మూసుకున్నాడు. అవతలి ఒడ్డుకు సామీప్యంలో సుబ్బారావుతల మళ్లీ నీటిపైకి వచ్చింది.

"చూశావా?" అన్నాడు సుబ్బారావు రొప్పుతూ.

"చూశాను" అన్నాడు రాముడుకూడా ముక్కును వదిలిపెట్టి రొప్పుతూ. రొప్పు తగ్గిపోగానే రాముడుకూడా మెల్లిగా కాలవలో దిగటం మొదలుపెట్టాడు.

"వాడు చస్తాడ్రా!" అని ఎవరో కేకపెట్టారు.

"రాముడూ!" "రామనాథం!" "రామాయ్!" అని అందరూ తలా ఒక పెడబొబ్బ పెట్టారు.

రాముడు మోకాలులోతునీళ్లలో ఆగి "ఏమిటోయ్, అట్లా ఉలిక్కిపడతారూ?" అన్నాడు.

"ఎందుకా? చస్తావు!"

"నువు చచ్చావా?"

"నే నెందుకు చస్తానూ? నా కీతవచ్చును!"

"నువు ఈదావా? నీమాదిరిగా నీళ్లల్లో నడిచి నేనుమాత్రం కాలవ దాటలేనూ?

సుబ్బారావు నిర్ఘాంతపోయి రాముడివంక చూస్తున్నాడు. ఈలోపల రాముడు గబగబా కాలవలో, దిగిపోతున్నాడు. అతనితల మునిగిపోయింది. అతనిగుండె దడదడ లాడటం మొదలుపెట్టింది. వెధవ గుండెకు ఎంతభయం! ఉత్త పిరికిగుండె! ఏముంది? ఇట్లాగే ఇంకా నాలుగడుగులు పోతే తనకు కాలవ అందుతుంది. రాముడు నాలుగడుగులు వేశాడు. అందలేదు. అయిదు, ఆరు. ఇంకా అందటంలేదు. ఇక ఊపిరి ఆగదు! తల పగిలిపోతున్నది. ముక్కు వదిలిపెట్టాలిసిందే. ఇంకొక్క రెండడుగులు! ఒకటి, రెండు! రాముడి అవస్థ వర్ణనాతీతం. ఇక తనప్రాణం పోయిందనుకున్నాడు. చేతులూ కాళ్లూ వణుకుతున్నై—గిలగిలా కొట్టుకోవాలని ప్రయత్నం చేస్తున్నై. అధైర్యపడితే లాభంలేదు. ఒకచెయ్యి పైకెత్తాడు. చెయ్యి నీళ్లమీద ఎంత ఉందో తెలియలేదు. చేతిని ఊపాడు. గాలిలో ఆడినట్టే ఆడింది. చల్లగాలి చేతికి తగిలింది. అమ్మయ్యా! ఒక్కసారిగా అతని ముక్కుల్లోకీ నోట్లోకీ మానెడు నీళ్లు పోయినట్టు పోయినై. ఇంకా పోతున్నై! అతనికి స్మృతి తప్పింది. ఎవరోవచ్చి తను పైకెత్తిన చెయ్యి పట్టుకోవటంకూడా అతనికి తెలియదు!...

"ఏమండోయ్! ఇవాళ్ల మీవాడికి పెద్దగండం తప్పిందండీ! మేం వద్దని కేకలుపెడుతున్నా వినిపించుకోకుండా ఈత రానివాడు కాలవలో దిగాడండీ! మేం ఎంత వెతికినా ఎక్కడా కనపడలేదు. అవతల ఎక్కడో తేలి చెయ్యి పైకెత్తాడండీ! అప్పుడు మేం వెళ్లీ వాణ్ణి బయటికి లాగి, పొట్టమీద కూచుని నీళ్లు కక్కించామండీ!" అన్నారు స్నేహితులు, రాముణ్ణి ఇంటిదగ్గిర దిగవిడుస్తూ!

"గుండంలోనించి సరిగానే నడిచి వచ్చినవాణ్ణి, మోకాటిలోతు నీళ్లల్లో చచ్చేటంతపని అయిందమ్మా! తమాషా! ... ఎటు పోతున్నానో తెలీక కాలవలో ఉత్తర దక్షిణాలుగా నడిచిఉంటా! లేకపోతేనా!..." అన్నాడు రాముడు తల్లితో.

ఆవిడ తెరిచిన నోరు తెరిచినట్టుగానే ఉండి పోయింది.

3

స్కూలుఫైనలు క్లాసులో సైన్సు మేష్టరుగారు ఉత్సాహంకొద్దీ పిల్లకాయలకు అనవసరమైన శాస్త్రచర్చ చేస్తున్నాడు.

"పదార్థములయొక్క చర్య మహా విచిత్రంగా ఉంటుంది!... రెండు అద్దపు ముక్కలు తీసుకొని, అందులో ఒకదానిమీద ఒక నీటిబొట్టు వేసి, రెండవది మొదటిదానిమీద పెట్టి ఒత్తి, రెంటిమధ్యా అణుమాత్రమైనా గాలిలేని నీటిపొర ఒకటి కలిగించినట్లయితే, ఆ రెండు అద్దపు ముక్కలనూ పగలదీయటానికి అనేక ఏనుగుల బలం కావాలి; కాని ఒక దాని మీద ఒకటి సులభంగా జారి వస్తుంది!......

"చిన్న పిల్లలను కొంచెం పెద్ద పిల్లలు 'వీశెడు దూది ఎక్కువ బరువా? వీశెడు ఇనుము ఎక్కువ బరువా?' అని అడుగుతూంటారు. చిన్నపిల్లలు వీశెడు ఇనుమే ఎక్కువబరువనుకుంటారు. పెద్దపిల్లలు రెండూ సమాన మనుకుంటారు. నిజం వీరిలో ఎవరికైనా తెలుసునా?...వీశెడుదూదే ఎక్కువ బరువు; దానిలోనే ఇనుములోకంటె 'మాస్' ఎక్కువ ఉంది! అయితే రెండూ సమంగా ఎందుకు తూగుతై? గాలి దూదిని ఎక్కువగా తేలికచేస్తుంది, ఇనుమునుకంటె! ఎందువల్ల? దూదిపరిమాణం ఎక్కువ కనక. మనిషిపరిమాణం ఏదో ఉపాయంచేత ఉన్నదానికి అనేక రెట్లు చేసి మనిషి బరువు మాత్రం మార్చకుండా ఉంటే, మనిషి గాలిలో తేలిపోతాడు...ఇప్పుడిప్పుడు విమానాల మీదినుంచి పెద్దపెద్ద గొడుగ్గుడ్డలంటివి ఉపయోగించి గాలిలో దిగి వస్తున్నారట! ఆ గొడుగుగుడ్డ తెరుచుకుని మనిషియొక్క పరిమాణం పెద్దది చేస్తుందన్నమాట!..."

రాముడు సైన్సుమేష్టరు చెప్పే విషయాలు ఎంతో శ్రద్ధగా వింటున్నాడు. రెండు అద్దాలమధ్య సన్నని నీటిపొర ఒకటి కల్పించి కేవలం దానిపట్టు మీద అడుగు అద్దపుముక్కను పట్టుకుని ఆకాశంలో మూడుమైళ్ల ఎత్తున తను వేళ్లాడుతున్నట్టూ, క్రమేపీ ఆ నీటిపొర ఇగిరిపోతూండటంచేత తను అంత ఎత్తునించీ భూమిమీదికి పడటానికి సిద్ధంగా ఉన్నట్టూ, ఇంతలో తనచేతికి ఎవరో పెద్దగొడుగుగుడ్డ ఇవ్వగా దానిసహాయంవల్ల తను నెమ్మదిగా, చిన్న ఈకమాదిరిగా, దిగి వచ్చినట్టూ — ఆచివర నాలుగంగుళాలు దిగటానికే నాలుగు నిమిషాలు పట్టినట్టూ! — అతను ఊహించుకుంటున్నాడు.

అనుకున్న దంతా ఆచరణలో పెట్టటం ఎవరి తరమూ కాదు; కొంతవరకైనా చేసిచూతా మనుకున్నాడు రాముడు.

ఇంటో తనగొడుగు ఒకటుంది. అదికాక, వాళ్లనాన్న ఎన్నడో కొని మూల పారేసిన పాత గొడుగు మరొకటుంది. ఆ రెంటిసహాయంతో తను ఇంటికప్పుమీదినించి నేలమీదికి అవతరించుదా మనుకున్నాడు రాముడు. ఆ రెండుగొడుగులూ చంకన పెట్టుకుని నిచ్చెనమీదిగా అతను ఇంటికప్పుకు ఎక్కాడు. రెండుగొడుగులూ తెరిచి చెరొక చేత్తోనూ పట్టుకుని, వాటిని గాలిలో అటూ ఇటూ ఊపాడు. మొత్తంమీద గొడుగులు గాలిని "పట్టుకో" గలుగుతున్నై, కాని బరువును మోయగలవా?

అతను రెండోఫారం చదువుతూ ఉండగా అతనికి పరీక్షలో తెనిగించటానికి ఒక ఇంగ్లీషుపద్యం ఇచ్చారు. అందులో, ఒక కుర్రవాడు గొడుగు వేసుకుని పెద్ద గాలివానలోకి రాగానే ఆపిల్లవాణ్ణి వాయుదేవుడు ఎక్కడికో ఎత్తుకుపోతాడు - ఆ గొడుగుసహాయంతో!

తన్ను వాయుదేవుడు ఎక్కడికీ ఎత్తుకు పోనక్కర్లేదు. పేడకడి పడ్డట్టు కాకుండా, తను ఉపాయంగా, ఈకప్పుమీదినించి ఆ నేలమీదికి గద్ద వాలినట్టు వాలితే చాలును, ఒకగొడుగు కాదు, రెండుగొడుగుల సహాయంతో!

రాముడిగుండెలు "వద్దు, వద్దు; వద్దు, వద్దు!" అని కొట్టుకుంటూనే ఉన్నై. కాని వెధవ గుండెలకు లెక్కచేసే దేమిటి? ఊపిరి బిగబట్టి, రెండు గొడుగులూ రెండు చేతుల్లోనూ గట్టిగా పట్టుకుని, ఇంటికప్పు చివరనించి రాముడు గాలిలోకి ఒక్క ఎగురు ఎగిరాడు!

పడటానికి సంసిద్ధుడై ఉంటే అంత దెబ్బ తినేవాడు కాడు రాముడు! కాని ఏం జరిగిందంటే, వెధవది, ఒక్క రవ్వకూడా అనుకున్నట్టు జరగలేదు, ఏం చెయ్యాలి?... ఆ వెధవపాతగొడుగు టప్‌మని విరిగి, పైభాగం గాలిలో తేలిపోయి, చేతులో కర్ర మిగిలింది. రెండోది పటుక్కున వెనక్కు మణిగింది....

"ఆశే దెబ్బ తగల్లేదు. ఉత్త బెణుకే! ఎక్కడా ఎముకలు విరగలేదు . . . వారంరోజులు మంచంలో కళ్లు మూసుకు పడుకుంటే అదే సరి అవుతుంది" అన్నాడు డాక్టరు.

పాపం, డ్రాయింగుమేష్టరుగారు అకస్మాత్తుగా పోయినాడు.

"మా సావిత్రికి సంబంధం వెతకనురా, రాముడూ! అదినీకు రాసిపెట్టిఉంది. చేసుకుంటావా?" అనేవాడు ఆయన తనతో.... తమాషాకు!

అందచందాల విషయం తనకేం తెలుసుగాని, సావిత్రి తనకళ్లకు బాగానే ఉంటుంది. సావిత్రిని చూస్తే తనకు చాలా సంతోషంగా ఉంటుంది—ఏదో ఇదిగా ఉంటుంది మనస్సులో!

సావిత్రికి పదోయేడు — పెళ్లియీడు. ఇంకా తనకు పదహారేగా! నాలుగు సంవత్సరాల దాకా తనకు పెళ్లిగొడవే ఉండదు. ... అప్పటికి సావిత్రి కాపరాని కూడా పోతుంది! ... సావిత్రివంటి పిల్లలకు మంచి మొగుళ్లు దొరుకుతారు — చాలా మంచిమొగుళ్లు!...

చిత్రంగా, ఆ రాత్రే అతని తలిదండ్రులు అతని ఎదట అతని పెళ్లినిగురించి చాలాసేపు మాటాడారు. అతని నోటిదాకా వచ్చింది, "పోనీ, నేను డ్రాయింగుమేష్టరు గారి అమ్మాయిని పెళ్లిచేసుకోనా, అమ్మా" అందామని. కాని ఏంలాభం? పెళ్లికి బోలెడుగ్రంథం ఉంది; బోలెడు డబ్బుకావాలి, బోలెడంత చాకిరి, చుట్టాలందర్నీ పిలవటం, పురోహితులనీ, భజంత్రీలనీ పిలవటం, అయిదురోజులూ ఎప్పుడేది చెయ్యాలో అది చేయించటం — ఓ! అది పెద్ద వాళ్లపని. అందులో తనవంటి చిన్నపిల్లకాయలు, అజ్ఞానులు, కల్పించుకోరాదు. "నాకు ఆ పిల్లకావాలి!" అంటే సరా, కష్టసుఖాలు తెలియకుండా?

రాముడి ఈ ఆలోచనల్లో ఇమిడిఉన్న "ట్రాజెడీ" అందరికీ సులభంగానే అర్థమవుతుంది. అయితే అందులో కొంత నిజంకూడా లేకపోలేదు. ఒకపిల్లకూ పిల్లవాడికీ ముడిపెట్టాలంటే ఎన్నిసందర్భాలు కలిసి రావాలో అతని కేం తెలుస్తుంది? అతనికి సావిత్రికంటె మంచిపిల్ల కనిపించలేదు పెళ్లాడటానికి. ఆమాట అతను తలిదండ్రులకు చెబితే వాళ్లు పొట్ట చెక్కలయ్యేటట్టు నవ్వి ఉండేవాళ్లు. వాళ్లు అట్లా నవ్వనినాడు మనజాతి పెద్ద సాంఘికవిప్లవానికి సిద్ధంగా ఉన్నదన్నమాటే!

చచ్చిపోయిన డ్రాయింగుమేష్టరుది పురోహితుల వంశం. ఆయనతండ్రి యాచనావృత్తితో కాలం వెళ్లబుచ్చాడు. సావిత్రిమాతామహుడు ఇంకా తద్దినాలూ అవీ పెట్టిస్తూ ఉన్నాడు. మనుష్యమాత్రుడికి తెలిసినంతవరకూ సావిత్రితలిదండ్రుల వేపువాళ్లకు ఆస్తిపాస్తు లుండటమూ, ఏదోవిధమైన యాచన లేకుండా ఉండటమూ లేవు. రాముడు వ్యాపారి పిల్లను చేసుకుంటానంటే ఎంత హాస్యాస్పదంగా ఉండి ఉండేదో, సావిత్రిని చేసుకుంటానన్నా అంత హాస్యాస్పదంగానే ఉండేది.

మరి రాముడి పితామహుడి ప్రపితామహుడు రెండువేల ఎకరాలభూమి తాంబూలంతో పుచ్చుకున్నాడు, తన అసమానపాండిత్యానికి బహుమానంగా. రాముడి పితామహుణ్ణికూడా జమీందారుగా రనే పిలిచేవారు!

తరవాత కొద్దికాలానికే రాముడికి పెళ్లి కుదిరింది. ఏటి అవతలనించి వెంకటేశ్వరశాస్త్రిగారు పిల్లనిస్తానంటూ వచ్చాడు. రాముడికి మూడుసంచులు కట్నం కురిపించి, తదితరలాంఛనాలకింద మరో రెండు సంచులు ఒలకబోసి, పెళ్లిఖర్చులకింద మరి రెండుసంచులు ఖాళీచేసి తనకూతుర్ని, మహాలక్ష్మిని, రాముడికి కన్యాదానం చేసి, పల్లెటూరిలో అయినప్పటికీ పెళ్లి మహా వైభవంగా చేసి ఆయన తరించినవాడయినాడు. ఉభయపక్షాలవారికీ పరిపూర్ణమైన ఆనందమయింది.

పెళ్లి అయిన కొద్దిరోజులకే కాలేజీలో ప్రవేశించటానికి రాముడు పట్నం వెళ్లిపోయినాడు.

ఆ డిశంబరు శలవులకు అతను అత్తవారి ఊరు వెళ్లి, ఆ మట్టికొంపల మధ్య, ఆ పశువుల మధ్య, ఆ చొప్పా, కుడితీ, పేడా వగయిరాల మధ్య తనమహాలక్ష్మిని చూసుకోగానే అతని మనోనేత్రం మొదటి

సారి తెరుచుకున్నట్టయింది. తన భార్య సాక్షాత్తూ పశువు కాదేమో కాని, అంతకంటె ఆపే ఎక్కువ స్థితిలో లేదు...... సావిత్రి? చూడటానికి కళ్లే కావాలి కాని, సావిత్రిలో దేవత్వం ఉంది! ఉన్నదని తెలుసుకోటానికి నిదర్శనాలూ, పరీక్షలూ అవసరం లేదు...

ఇంకా సావిత్రికి పెళ్లి కాలేదనీ, ఒక పింఛను పుచ్చుకొన్న తాశీల్దారుగారు (షష్టిపూర్తి కాలేదు) ఆ పిల్లను చేసుకోటానికి కుతూహలపడుతున్నాడనీ, బహుశా త్వరలోనే వివాహం జరగవచ్చుననీ తెలియవచ్చింది.

పట్నం బయలుదేరే రోజున రామనాథం డ్రాయింగు మేష్టరుగారి ఇంటివేపు వెళ్లాడు. వాకిలి తలుపు వేసి ఉంది. అతను కొంతదూరం పైకి వెళ్లి మళ్లీ అటే వచ్చాడు. వాకిట్లో అదృష్టవశాత్తూ సావిత్రే నుంచుని ఉంది. అతను లోపలికి వెళ్లేవాడల్లే ఆగాడు. సావిత్రి అతన్ని పలకరించబోయ్యేదానల్లే నోరు తెరిచింది. తీరా ఆమెనోటివెంట మాటా రాలేదు, అతను లోపలికి వెళ్లాలేదు— సాగిపోయినాడు తన ఇంటివేపు......

అదివరకు బయలుగా ఉన్న చోట ఇప్పుడు పెద్దగోడ నిర్మించినట్టయింది. ఒకప్పుడతను డ్రాయింగు మేష్టరుగారింటికి సొంతయింటికి పోయినట్టు పోయేవాడు! ఒకప్పుడు సావిత్రి తనతో ఎంతో స్వేచ్ఛగా మాట్లాడేది. అతనికాళ్ల కేదో అడ్డం పడ్డట్టయింది. బహుశా అదే సావిత్రినోటికీ అడ్డం పడిఉంటుంది!...

అంతలో అతనికి ఎక్కడలేని ఆగ్రహమూ వచ్చింది—ఆకనపడని గోడమీద, తనకాళ్లనూ సావిత్రి నోటినీ కట్టేసిన ఆ ప్రతిబంధకం మీద. అతను చప్పున ఆగి, చర్రున వెనక్కు తిరిగి, తిరిగివచ్చి యెకాయెకీని డ్రాయింగుమేష్టరుగారి ఇంట్లో ప్రవేశించి, "సావిత్రీ!" అని పిలిచాడు.

అతని హృదయం తన అసమ్మతిని సూచిస్తూ గిలగిలా కొట్టుకున్నది. కాని రామనాథం తన పిచ్చి హృదయాన్ని—పిరికిగుండెను—లక్ష్యపెట్టదలుచుకోలేదు.

సావిత్రి ఆతను నిలబడ్డ వసారాలోకి వచ్చి అతన్ని చూసి నవ్వింది. ఆమెనవ్వు అర్థమై అతనూ నవ్వాడు.

"రా! లోపలికి రాబోయి మానేశావేం?" అన్నది సావిత్రి, అతనికి ఏవిధమైన బాధా కలగటానికి వీలులేని గొంతుతో.

అతను ఆమెను మళ్లీ అటువంటిప్రశ్నే వెయ్యక, "నువు పలకరిస్తే వద్దామనుకున్నాను" అన్నాడు. ఇద్దరూ మళ్లీ నవ్వారు.

"నేను మేష్టరుగారు పోయిన తరవాత ఈ ఇంటో అడుగు పెట్టలేదు. ఏదో బంధం తెగిపోయినట్టు భావించుకున్నాను — పొరపాటున ... సంవత్సరం! నిండా ఒక్క సంవత్సరం!" అన్నాడతను, ఒకనులకమంచం వాల్చుకుని కూర్చుని.

"అవును! వారంరోజు లయింది మా నాన్న ఏకూరి వెళ్లిపోయి, కిందటి శనివారం!... శలవులకు వచ్చావా? ... నీపెళ్లి గృహప్రవేశపు ఊరేగింపు చూశాను.

రామనాథాన్ని కొరడాతో కొట్టినట్టయింది.

"నిన్నెవరూ పిలవలేదుకాదూ? నేనూ మరచిపోయినాను - పెళ్లి సంబరంలో!" అన్నాడతను, తన్ను తనే గాయంచేసుకుంటూ.

"ఓస్! దీనికేనా?"

"కాదా?" అన్నాడతను, ఇంకా తన్ను తను ఏ మాత్రమూ క్షమించుకోలేకుండా.

"ఒక్కత్తెనే అయిపోయినాను గాని, పిలవకుండా రాకూడదా?"

"అవును సావిత్రీ! ...నీపెళ్లి ఎప్పుడో తెలియచేస్తే నేను పట్నంనించి పిలుపు అవసరం లేకుండానే వస్తాను!"

ఆమాట నోరు జారివచ్చిన మరుక్షణం అందులో హాస్యం అతనికి అర్థమై నవ్వాడు. సావిత్రి పరధ్యానంగా ఉండి నవ్వలేదు.

రెండుమూడు నిమిషాలపాటు ఇద్దరూ మౌనంగా కూర్చున్నారు.

"పోయివస్తాను, సావిత్రీ. నేను సాయంకాలం బండికి వెళ్లిపోతున్నాను పట్నం."

అతనూ లేచాడు. ఆమెకూడా తనపరధ్యానం కట్టిపెట్టి లేచింది. ఇద్దరూ బయటికి వచ్చారు, అతను ముందూ ఆమె వెనకా.

ఆమె వాకిట్లో ఆగింది. అతను వీధిలోకి వెళ్లి నుంచున్నాడు.

"వస్తాను!" అన్నాడు రామనాథం. "సావిత్రీ" అనటానికి అతని కెందుకో నోరురాలేదు. "ఇక ఈమనిషిని నేను చూడను!" అన్న నమ్మకం ఒకటి అతని అంతరాత్మను కలిగిపోయింది.

సావిత్రి ఏదో అనటానికి నోరు తెరిచింది. ఆమెనోటివెంట ఏమీ రాలేదు. రామనాథం ఒక అడుగు ఆమెవేపు వేసి ఆమెచెయ్యి అయినా చివరసారి పట్టుకుందామనుకున్నాడు. అతనికి కాలుకదల లేదు......

బరువెక్కిన హృదయంతో అతను ఇంటివేపు సాగిపోయినాడు.

౫

మహాలక్ష్మి కాపరానికి వచ్చి రెండునెలలు కాలేదింకా. ఆ పిల్ల తత్వం రామనాథానికి ఒక్కరవ్వయినా బోధపడలేదు. కొన్నాళ్ల పాటు, తన భార్య బహు నిబ్బరమయిన మనిషి అనీ, అపేక్షఅంతఃకరణలు పైకి కనబడనివ్వని మనిషి అనీ అతను తనభార్యను సమర్థించుకున్నాడు. తనకూ ఆమెకూ మనస్సులు కలిసినకొద్దీ అవన్నీ, వాటంతట అవే బయటపడతవనికూడా విశ్వసించాడు. కాని రోజులుగడిచినకొద్దీ ఆమెలో ఆపేక్షఅంతఃకరణలు అసలు లేవనే అనుమానం అతన్ని బాధించసాగింది.

ఆమె పశుతుల్యకావచ్చును. ఒక్కమాటతో, ఒక్కచూపుతో భావప్రకటన, ప్రేమప్రకటన చెయ్యటం ఆమెకు చాతకాకపోవచ్చును — పల్లెటూరిపెంపకం కనక! కాని, కేవలమూ శరీరాలకే సంబంధించిన దాంపత్యసుఖం అనుభవించటానికి పశుత్వంతో సంబంధం ఏమిటి? పసువులు సుఖించగలగటం లేదూ? తన భార్యకు అదయినా ఎందుకు చాతకాదో!

తనకు మొగుడితో ఎటువంటి అవసరమూ లేనట్టూ, అతనే పాపాత్ముడై తన్ను కోరుతున్నట్టూ, అతని పాపాన అతనే పోతాడనే ఉద్దేశంతో తను తన శరీరం అతనివశం చేస్తున్నట్టూ కనపడేది మహాలక్ష్మి. కొత్తగా కాపరానికి వచ్చినభార్యతో సుఖపడటానికి అతను ఘోరమైనపాపం చెయ్యవలిసినట్టుగా ఉండటం అతను భరించలేకపోయినాడు.

ఆమెకు తనతో ఎటువంటి నిమిత్తమూ లేదా? తను వంద సంవత్సరాలు కనిపించకపోయినా మహాలక్ష్మి జీవితానికి ఎటువంటి కొరవా ఉండదా? ఆ రోజు కారోజు గడుస్తున్న కొద్దీ ఉండదనే అతనికి తోచసాగింది. అతని ఆట కట్టుపడిపోయింది. ముందెత్తు ఏమిటో అతనికి తోచలేదు... ఈ విధంగానే బతికి ఉన్న నాలుగురోజులూ వెళ్లబుచ్చటం తప్ప!

తనలో ఏదో ఒక రకమైన ఆవేశం ఉందని రుజువు చెయ్యటానికి మహాలక్ష్మి తనతో ఒక్కసారి గట్టిగా పోట్లాడరాదూ? — ఇట్లా మంచుకుండమాదిరిగా ఉండకపోతే!

మహాలక్ష్మికి మనుష్యులయొక్క మంచితనంలో ఏమీ నమ్మకం ఉన్నట్టు కనపడలేదు. ప్రతిమనిషీ అసూయా, క్రోధం, అనృతం మొదలైనవాటితో నిండి ఉన్నట్టుగా ఆమె భావించేది.

ఒకసారి అతను ఆమెతో ఏదో చెబితే మహాలక్ష్మి నమ్మలేదు. ఆమె అనుమానానికి అతను ఆశ్చర్యపోయి, "అయితే ఇంత స్వల్పవిషయానికి నీతో అబద్ధమాడుతానా?" అన్నాడు. "ఓయబ్బో! మీరేం హరిశ్చంద్రమహారాజులా?" అని ఆమె తిరిగీ అడిగింది...

తన అత్తమామలు బాంధవ్యంచేత తనకు శత్రువులని ఆమె నమ్మకం. ఆమె ఆమాట స్పష్టంగా బయటికే అనేది. తన అత్తగారికి తన్ను కోరంటికం పెట్టటానికి మార్గాలు అన్వేషించటం తప్ప వేరే పని ఏమీ లేదని! రామనాథంతల్లి అమాయకురాలు. ఆమె మొద

ట్లో, తన మాటల్లోనించి కోడలు లేని గూఢార్థాలు లాగుతుంటే, సణ్గు పెట్టుకు చూసి, కోడల్ని బొత్తిగా ఏమీ అనకపోతే బాగుండదని, "సరేలే! ఇహ సరే!" అని గట్టిగా మందలించి తన పని తను చూసుకునేది. రామనాథం తల్లిని చూసి జాలిపడేవాడు.

రాళ్లవంటివి అరుగుతై. నలుగురూ ఒకడిచుట్టూ చేరి, "పిచ్చి,పిచ్చి!" అంటే, నిజంగా మతిపోతుంది. కొంత కాలానికి రామనాథం తల్లిలో పరివర్తన వచ్చింది. కోడలు సన్నగా ఒకటిఅంటే ఆవిడ పెద్దగా పదిఅనటం మొదలు పెట్టింది. పెళ్లాం ఆడించినట్టు ఆడుతున్నాడనే నెపంమీద రామనాథంకూడా తిట్లు తినటం మొదలు పెట్టాడు.

కాపరానికి వచ్చిన మూడో నెలలో మహాలక్ష్మి మంచం ఎక్కింది. వారాలూ నెలలూ గడిచినై. ఒకరి తరవాత ఒకరు, ఆరుగురు వైద్యులు మారారు. ఆమె జాడ్యం ఎవరికీ అర్థంకాలేదు, మందులకూ లొంగలేదు. ఆమె మంచంలో ఎండి వరుగై పోయింది. ఎవరో మనిషి పక్కన ఉండి చాకిరీ చెయ్యాలి. అత్తగారు ఆ పని చెయ్యటానికి సమ్మతించలేదు. నిజానికి మహాలక్ష్మి ఆమెకు అవకాశంకూడా ఇవ్వలేదు; ఒకసారి అత్తగారు మందునోట్లో పొయ్యబోతే, "విషం కలిపావా?" అని అడిగింది!

రామనాథం అత్తవారికి ఉత్తరం రాశాడు. మహాలక్ష్మి మంచాన పడ్డది కనక ఎవరైనా వచ్చి ఆమెకు ఉపచారం చెయ్యవలసిందని. ఆ ఉత్తరానికి జవాబుగా మహాలక్ష్మి తల్లి సౌభాగ్యమ్మగారు వచ్చింది, పిల్లలకోడల్లే, ముగ్గురు మనమలనూ ఇద్దరు మనమరాళ్లనూ వెంట వేసుకుని.

సౌభాగ్యమ్మగారు ఇంట్లో అడుగు పెట్టగానే రామనాథం యిల్లంతా తారుమారయింది. రామనాథానికి తెలియకుండా అతను కుదిర్చిన డాక్టర్లను ఆవిడ మార్చటమూ, అసలు వైద్యమే మార్చటమూ మొదలైన పనులు చెయ్యసాగింది. ఒకరిద్దరు డాక్టర్లు అతనిమీద ఎగిరి పడ్డారు కూడానూ! ఆవిడ ఈవిధంగా తనపరపతి పాడు చేస్తుంటే, ఆవిడకు మూడోతరంవాళ్లు అతని చరాస్తికి ఊహించరాని ప్రమాదాలు తెచ్చిపెట్టుతున్నారు. రామనాథానికి రెండువారాల్లో ఎవరి ఇంటోనో తను ఉచితంగా ఉంటున్నట్టుగా ఉండసాగింది!

ఒకనాడు సౌభాగ్యమ్మగారు అల్లుణ్ణి పిలిచి, "చూడు, నాయనా! నేను నిన్న సోది అడిగాను. అమ్మాయి జబ్బును గురించి అడిగితే వెంకటేశ్వరస్వామి వచ్చాడు. వచ్చి, తనకు ముడుపుకట్టుకుని, ఏడు ఊళ్లు జోగి ఎత్తి, తనకొండకు వెళ్లి, పిల్లనూ నిన్నూ తననీలాలు ఇమ్మన్నాడు," అన్నది.

"అంటే ?"

"అంటే ఏముంది, నాయనా? నువు స్వామికి దణ్ణం పెట్టుకుని, దీపారాధన చేసుకుని ముడుపుకట్టుకోవాలి!"

"వీలుపడదు."

"అయ్యో, పాపం! నువు పసివాడివి. నీకు తెలీదు. ముడుపు కట్టుకోవాలి!"

"అవును. మీ రామాట అన్నారు. నేను కట్టుకోనన్నాను."

"ఎందుచేత ?"

"కట్టుకోవటం ఎందుకూ ?"

"వెంకటేశ్వరస్వామి చెబితే తప్పుతుందా ?"

"వెంకటేశ్వరస్వామి ఎక్కడ చెప్పాడు? సోదిమనిషి చెప్పింది! . . . . నేను చెబుతున్నాను, అక్కర్లేదని !"

"దానిరోగం నయం కావటం ఎట్లా ?"

"మందు లిస్తే నయ మవుతుంది!"

"కాకపోయెగా ?"

"వేరేమందు లివ్వాలన్న మాట!"

"నువ్వట్లా చెబితే నే నేంచెప్పను ? . . . . . కన్నకడుపు నీదా, నాదా ?"

రామనాథం అత్తగారివంక తీక్ష్ణంగా చూశాడు. ఆమెకు అల్లుడి రెండుకళ్లలోనూ మూడోకన్ను జాడలు కనిపించినై.

అతనితో తన కేమిటని సౌభాగ్యమ్మగారు వియ్యంకుడితో చెప్పి స్వామికి ముడుపు కట్టించింది. తరవాత వారంరోజుల్లో మహాలక్ష్మి కాస్త పక్కలో లేచి కూర్చోటం మొదలుపెట్టింది.

"ఆహా! ఏడుకొండల వాడి మహిమ!" అన్నారు ఇంటిల్లి పాతీ.

ఈమాట వినగానే రామనాథము పాలిపోయినాడు.

"వెంకటేశ్వరస్వామి దేవుడైతే కావచ్చు. నేను మొక్కు చెల్లించబోవటం లేదు," అన్నాడతను.

ఈమాట అతను అన్న అయిదు నిమిషాలకే మహాలక్ష్మికి ఒళ్లుతెలియని జ్వరమూ, వణుకూ, మనిషి మంచంలో ఎగిరిఎగిరి పడటం మొదలైనవి జరిగినై. అందరూ లబలబలాడారు. భార్యను చూస్తున్న రామనాథంమొహం మరింత పాలిపోయింది. అతని గుండె తన అసమ్మతిని చాలా గట్టిగా తెలియచేసింది. అతను పళ్లు బిగబట్టి, "నామీదకోపం దానిమీద తీర్చుకుంటాడా? తుచ్ఛుడు!... నేను మొక్కు చెల్లించను!" అన్నాడు.

౬

"రాబోయ్యే ఫిలిం ట్రెయిలర్ వేస్తున్నాడు. అసలుఫిలిం ఇంకా ప్రారంభం కాలేదు. త్వరగా వెళ్లండి!" అన్నాడు బుకింగాఫీసు గుమాస్తా.

రామనాథం హాలులోకి వెళ్లాడు. లోపల కటికచీకటిగా ఉన్నట్టుంది అతని కళ్లకు, అప్పుడే వెలుగులోనించి రావటంవల్ల. హాలంతా కిటకిట లాడుతున్నది. అతను కుర్చీలమధ్యగా, మనుష్యుల మధ్యగా దారి చేసుకుంటూ, ఖాళీకుర్చీ ఎక్కడ కనపడుతుందా అని చూసుకుంటూ నడవసాగాడు. కొంతదూరం వెళ్లినతరవాత ఎవరో పెద్దమనిషి పొగరుగా, "ఉండు అట్లా!" అంటూ అతన్ని అటకాయించాడు. ఆయన అడ్డంపెట్టినకాలు రామనాథం చూడలేదు. ఆ కాలు తగిలి అతను ముందుకు తూలాడు. పడకుండా ఉండటానికి అతను తనచెయ్యి అవతలి కుర్చీలో కూర్చున్నమనిషిభుజంమీద వేశాడు. మరుక్షణం చెయ్యి తీసి నిఠారుగా నుంచున్నాడు రామనాథం. కాని అపచారం జరిగిపోయింది. ఈపెద్దమనిషి పక్కన కూర్చున్న ఎవరో ఆడమనిషి! తనకు కాలు అడ్డంపెట్టిన పెద్దమనిషి తాలూకేనేమో! అందుకనే ఆయన అతన్ని అట్లా గదమాయించాడు. ఆడవాళ్లను తెచ్చి మగవాళ్లలో కూర్చోపెట్టట మెందుకు? ఇంతగలభా ఎందుకు?

ఈలోపల ఆ పెద్దమనిషి రామనాథం చేసి దిద్దుకున్న తప్పు గమనించి, "ఏవడ్రా నువ్వు? బుద్ధిలేదూ?" అంటూ లేస్తున్నాడు. వెనకనించి "ఊరుకోండి! పోనివ్వండి!" అని అనునయింపులూ, "కూర్చో! కూర్చో!" అని గదమాయింపులూ వినిపించినై. రామనాథం ఆ పెద్దమనిషిచెయ్యి పట్టుకుని బలవంతాన కుర్చీలో కూర్చోపెట్టి తను ముందుకు వెళ్లాడు. అది మాటలకు సమయం కాదు.

ఈపాటికి అతనికళ్లు చీకటికి అలవాటుపడినై. ఆ ఆడమనిషి పక్కకుర్చీ ఖాళీగానే ఉంది. హాలు కిటకిట లాడుతున్నా, ఆడదాన్ని గౌరవించి పక్కకుర్చీ ఖాళీగా ఉంచారు. తనకు మరి తప్పదు. అతను ఆమె పక్కన చతికిలబడ్డాడు.

"నువ్వా!" అంది ఆమె ఆశ్చర్యంతో.

"సావిత్రీ!" అన్నాడు రామనాథం. అతనివళ్లు జల్లు మన్నది. లైట్లు వెలిగినై.

....

సావిత్రిని ఇంతకాలానికి చూసిన ఆశ్చర్యంలో రామనాథం ఆమెపక్కన ఉన్న పెద్దమనిషిని పూర్తిగా మరిచిపోయినాడు. తను ఆమెతో మాట్లాడటం ఇంకా వందమంది చూస్తున్నారన్న విషయంకూడా అతన్ని బాధించలేదు!

"ఎక్కడుంటున్నావు? మీ అత్తవారేవూరు?" అన్నాడతను.

"ఇప్పుడు ఇక్కడే ఉంటున్నాను—మావాళ్లింటో. మా అమ్మకు కొంచెం సుస్తీచేసి, ఇప్పుడు నయంగా ఉంది!" మిగతాది సావిత్రి ఒకచిన్న యాక్షనుతో పూర్తిచేసింది, తల ఆ పెద్దమనిషివంక విసిరి. రామనాథం ఆశ్చర్యంతో ఆయనకేసి చూశాడు. ఆ పెద్దమనిషిసంగతి చెప్పనే అక్కర్లేదు. ఆయన మొదటినించీ అతనివేపే చూస్తున్నాడు — తను ఈ సంభాషణలో కల్పించుకుంటే సమంజసంగా ఉంటుందా ఉండదా అని అనుమానిస్తూ.

ఆయన ఆమె భర్త అయిన రిటైర్డు తహసీల్దారుగారని రామనాథానికి ఒకనిమిషందాకా తట్టలేదు.

"ఓ!" అన్నాడతను అర్థమైనట్టు.

సావిత్రికి ఈ మొగుడేమిటి? అతనికి మొదట నవ్వొచ్చింది. తరవాత తట్టింది, సావిత్రికి ఆ మొగుడు హాస్యకారణం కాకపోవచ్చునని. ఈ పెళ్లిళ్లేమిటి?—పగకొద్దీ చేసినట్టు! ఆసురబుద్ధి! అదీ కారణం, ఈ ప్రపంచం ఇట్లా తలకిందుగా నడుస్తూండటానికి కారణం!

పైకి బాగానే ఉంది సావిత్రిపని. ఏదో అందమైన చీర కట్టింది, బోలెడు నగలుపెట్టుకుంది. చక్కగా బంగారపుబొమ్మల్లే ఉంది. అదృష్టవంతురాలే— నేమో!

తిరిగీ లైట్లు ఆరిపోగానే సావిత్రి తనచేతిని చల్లగా అతనిచేతులో పెట్టింది! దాంతో కొంపలు అంటుకున్నై!

నీరసంగా ఉన్న అతని జీవితంలోకి సారం వచ్చినట్టయింది. కటికచీకటిలో మతాబా వెలిగించినట్టయింది. అతని ప్రతినరంలోకీ ఎక్కడినించో జీవశక్తి వచ్చి ప్రవహించటం మొదలుపెట్టింది. ఆ చేతిని అతను చాలాసేపు పట్టుకున్నాడు!...

మర్నాడు పోస్టులో అతనికి సావిత్రిదగ్గిర్నించి ఉత్తరం వచ్చింది.

"నాప్రాణదాతకు—నిన్న నిన్ను చూడగానే నాకు ప్రాణం లేచివచ్చినట్టయింది. కొంతకాలంనించీ నేను ఒకవిధమైన మత్తులో ఉన్నానని నాకిప్పుడు అర్థమవుతున్నది.

"'ఇది తప్పు, నే నీపని చెయ్యకూడదు!' అని నాకు నేను ఎంతో నచ్చచెప్పుకో జూచాను. లాభం లేకపోయింది. నేను నిన్ను విడిచి ఉండలేను. నువు నాకు కావాలి. నాలో ప్రతినరమూ నీకోసం తహతహ లాడుతున్నది. ఇవాళ సాయంకాలం అయిదు గంటలకు రా! తప్పకుండా రావాలి!"

ఇక ప్రపంచం ఎట్లా పోతే ఏం? ఏది ఎట్లా అయితే ఏం? ఎవరు ఏమయితే ఏం? ఇదంతా మాయ. సావిత్రి ఒక్కతే చైతన్యం గల జీవి. ఏ ఇతర పదార్థంలోనూ, జీవం ఉన్నట్టు కనిపిస్తుందే కాని, నిజంగా లేదు!......

అతను దీపాలు పెట్టేవేళ ఇంటికి తిరిగివచ్చాడు. అతని శరీరం దేవతాస్పర్శ చేత పవిత్రమైనట్టుగా ఉంది. అతని కళ్లు మెరుస్తున్నై. అతని మొహం కళకళ లాడుతున్నది. అతను మారిపోయినాడు.

"కాస్త ఒప్పుకుందూ, నాయనా! పిల్లది బాధతో అల్లాడిపోతున్నది!" అన్నది అత్తగారు అతన్ని సావిట్లో పట్టుకుని.

"వెంకటేశ్వరస్వామికి నువ్వుకూడా ముడుపు కట్టి, అపరాధం అను!"

"అట్లాగే చేతాం లెండి!"అంటూ అతను గది లోకి వెళ్లాడు.

౭

రాత్రి పదకొండుగంట లయింది. రామనాథం పక్కమీద డేరా మేకల్లే కూర్చుని మొహం చిట్లిస్తున్నాడు, అతనికి నిద్ర రావటం లేదు.

ఏదో పొరపాటు జరిగింది. లేకపోతే అతను, మర్నాడు వెంకటేశ్వరస్వామికి ముడుపు కట్టి అపరాధం అనటానికి ఎట్లా అంగీకరించాడు? అతని పట్టు ఏమయింది?......

సావిత్రి తనలో కలిగించిన మార్పు సాంతంగా మంచిదేనా? తను ఇప్పుడు ఈత రాకుండా కాలవల్లో

దిగగలడా? గొడుగులు పట్టుకుని ఇంటిమీదినించి దూక గలడా? అటువంటి చిలిపిపనులు చెయ్యాలని కాదు. తనలో ఇప్పుడా సాహసం ఉందా? తనకు ప్రాణం కొంచెం రుచి కాలేదా?— సావిత్రికోసం!

ఇంతకాలమూ తనలో ఒకగొప్పశక్తి ఉంటూ వచ్చింది . . . దానితో అతను సాధించినది ఏమీ లేదు. అయినా ఇప్పుడది నశించిపోతుం దని అతనికి భయం గా ఉంది. ఉన్నశక్తిని వినియోగించకపోవటం తన పొరపాటు. ఇప్పుడు దాన్ని నశించనివ్వటం మరొక పొరపాటు! ఏం చెయ్యాలి తను?

కావాలంటే ఈక్షణంనించి తను సావిత్రిని చూడకుండా ఉండగలడా? ఎందుకు చూడకుండా ఉండా లనేది అనవసరం! పట్టుదలకోసం! . . . ఇతర కారణాలూ లక్ష కలగవచ్చును. తన్ను రానివ్వటంవల్ల సావిత్రికి ఏక్షణమైనా హాని కలగవచ్చును. సావిత్రి రేపోఎల్లుండో చచ్చిపోవచ్చును. తను ఆదెబ్బకు కుంగి పోవలిసిందేనా? నూరునోములు ఒక్కరంకుతో పోయిన వన్నట్టు, ఒక్కసారి సావిత్రిదగ్గిరికి వెళ్లి నందుకే తనశక్తి ఇంత క్షీణించిపోతే ఇంకొక నెల రోజుల్లో తనసంగతి ఏమవుతుందీ? . . . ఇప్పటికింకా మించిపోలేదేమో! తాను త్వరగా మేలుకుని కర్తవ్యం ఆలోచించాలి.

ఆరాత్రి అతను నిద్రపోలేదు.

మర్నాడు సాయంకాలం అతను వెళ్లేటప్పటికి సావిత్రి అతనికోసం నిరీక్షించుతున్నది. అతని మొహం చూడగానే ఆమె గ్రహించింది, ఏదో జరిగిం దని.

"ఏమయింది? . . ."

"పొరపాటు జరిగింది, సావిత్రీ!"

"ఏం?"

"నాకు భయంగా ఉంది!"

"ఎందుకూ?"

"కొంతకాలం ఇట్లా జరిగితే నేను నిన్ను కావా లన్నా చూడకుండా ఉండలేనేమో అని!"

ఆడదయినా ఆముక్క అర్థం చేసుకున్నది సావిత్రి.

"నాలో ఏదో నశించిపోతున్న దని భయం! స్వార్థం! నాకు తెలుసును! కాని, ఏది స్వార్థం కాదు? నేను నిన్ను కోరటం స్వార్థం కాదూ?"

సావిత్రి మాట్లాడలేదు.

"నాహృదయం చాలా దుర్బలమయినది. సావిత్రీ! అది ఎన్నడూ నాతో కలిసి రాలేదు. నే నేది చెయ్యబోయినా అది అడ్డపుల్ల వేస్తూనేఉంటుంది. చివరకు, దాన్ని ప్రతిఘటించటమే ఒకనియమంగా పెట్టుకున్నాను . . . . . ఎందుకూ? ఇప్పుడు నా హృదయం నన్నెంత నిర్బంధపెడుతున్నది!—నిన్ను నాచేతుల్లోకి తీసుకుని గట్టిగా కౌగిలించుకోమని, నీ లేతబుగ్గలు కందేటట్టు ముద్దుపెట్టుకోమని! . . . ." అతను మొహానికి చేతులు ఒత్తుకుని కొద్దిగా వణికాడు.

ఆక్షణంలో సావిత్రి అతన్ని సమీపించి, తన చెయ్యి మెల్లిగా అతని భుజంమీద వేస్తే ఏమయి ఉండునో! . . . . . సావిత్రి కూర్చున్నచోటినించి కదలలేదు.

ఇద్దరూ అయిదునిమిషాలపాటు మౌనంగా కూర్చున్నారు.

"నా శరీరాత్మలు నీచేతులో పెట్టటంవల్ల నాకు పొరపాటేదీ కనిపించదు, ఎంత ఆలోచించినా! మగవాడికీ ఆడదానికీ అదొక భేదమేమో!" అంది. సావిత్రి.

మొహానికి చేతులు అడ్డంతీసి, ఆమెవంక చాలా సేపు చూసి, రామనాథం "నేను నిన్ను ప్రేమించ టంలో, నాకు నాభార్యమీద కల అసహ్యమూ, నీ భర్తమీద కోపమూ—ఈ రెండూకూడా పనిచేస్తు న్నై. అట్లా కాకుండా నాహృదయాన్ని నేను జయించ గలిగిన తరవాత మనిద్దరం కలిసి ఉందాం! ఏం, సావిత్రీ?"

"అట్లాగే!"

"అందాకా ఒకళ్లనొకళ్లు చూసుకోనైనా వద్దు!"

"వద్దు!"

"నీకీ ఏర్పాటు కష్టంగా ఉండదుకద?"

"ఉంటుంది!" సావిత్రినవ్వింది. "నేను కష్టాలకు అలవాటుపడ్డ ప్రాణాన్నే!"

రామనాథం "వస్తాను!" అని లేచాడు. అతని హృదయం తీవ్రమయిన తన తుదిప్రయత్నం ప్రారంభించింది. రామనాథం దానికి లొంగ దలుచుకోలేదు.

ఎటు పోతున్నాడో, ఏం చేస్తున్నాడో అతనికి తెలియదు. దీపాలు పెట్టేవేళకు ఇల్లు చేరుకున్నాడు. ఎవరితోనూ మాట్లాడకుండా అతను తనగదిలోకి వెళ్లి పడుకున్నాడు.

అతనికి శరీరంలో అస్వస్థతగా ఉన్నట్టు తోచింది. శరీరం వేడిగా లేదు. నాడిమాత్రం విపరీతంగా కొట్టుకొంటున్నది. మతి చెడ్డవాళ్లకుమల్లే ఆలోచన ఒక్కక్షణం ఒక్కచోట ఉండక సంచారంచేస్తున్నది. చెవులో ఎవరో గుసగుస లాడుతున్నట్టుంది.

"చాలా క్రూరం! ... అయినా, పాపం, సావిత్రి ఏంపాపం చేసింది? ... స్వార్థం! స్వార్థం! అపరాధం! ... వెంకటేశ్వరస్వామికి మీదుకట్టు! ... నెత్తి అదుస్తాడు! ... సావిత్రిమొహం చూడకు!.... అమృతం విషమయింది, ఖర్మం చాలకపోతే! ... పాపం, సావిత్రిని మొహంమీద కొట్టినట్టు—"

రామనాథం మూలిగి, పక్కమీద పొర్లాడు. కాని ఒక్కక్షణం కదలకుండా పడుకోగానే కలవరింతా, మగతా, చెవుల్లో సంభాషణా!

"నీకే ఉండదనుకున్నావు మొండితనం!.... సావిత్రి నీతల తన్నింది!... చూడు ఎంత సులభంగా నీ మొహం చూడకుండా ఉండటానికి ఒప్పుకుందో!...ఆ మనిషి నీకోసం పుట్టిం దని తెలియటం లేదూ?... ఇట్లాగా ఆ మాట రుజువు చెయ్యటం?...

అతనితల్లి వచ్చి కొడుకును భోజనానికి లేపింది. అతను పలకలేదు. తట్టి లేపినా పలకలేదు. శరీరం వేడిగా లేదు. ఊపిరి బలవంతంగా పీలుస్తూ విడుస్తున్నాడు. ఏమిటూ ఈ అవస్థ అని ఆవిడ ఆశ్చర్యపడుతుండగా అతను కలవరించాడు.

"సావిత్రి పిరికి దనా?... భలే మొండిది!... నా అభిప్రాయం ఎంత బాగా అర్థం చేసుకుంది!... నా ప్రాణం!"

అతనిగొణుగుడు ఆమెకు ఒక్క రవ్వయినా అర్థం కాలేదు. ఆమె వియ్యపరాలిని పిలిచింది. ఆవిడ వచ్చి పరిస్థితులు చూసి వెంటనే వెంకటేశ్వర స్వామికి ముడుపు కట్టించి అపరాధం చెప్పించింది.

నాలుగురోజు లైనతరవాత సావిత్రికి తెలిసింది, రామనాథంయొక్క అర్థంలేని జబ్బు సంగతి. ఆమె వెంటనే రామనాథాన్ని చూడటానికి ప్రయాణమయింది.

ఆమెను చూసి రామనాథం అత్తగారూ, తల్లీ ఆశ్చర్యపోయినారు. ఆమె నేరుగా రోగి ఉన్నచోటికి వెళ్లింది. రామనాథం పక్కమీద వెల్లికిలా పడుకుని కప్పువంక అర్థం లేకుండా చూస్తున్నాడు.

సావిత్రి అతని వంటిమీద చెయ్యివేసి, "ఇటు చూడు!" అంది.

"అపరాధం!" అన్నా డతను ఇంటికప్పుతో.

"నేను సావిత్రిని. నావంకచూడు,రామనాథం"

"చచ్చిపోయింది! హత్యచేశాను! వెంకటేశ్వరస్వామి చేయించాడు!"

"ఇదుగో, చూడమ్మాయి! మా అల్లుడు సావిత్రి అని కలవరిస్తాడు, సిన్నేనా?" అన్నది సౌభాగ్యమ్మగారు వెనకనించి.

"కావచ్చును!"

"ఎందువల్లా?" అన్నది సౌభాగ్యమ్మగారు మంచి లాయరుప్రశ్న వేసినదానిమాదిరిగా.

సావిత్రికి ఏంచెప్పాలో తెలియలేదు.

"మా యిద్దరిదీ ఒకటే ప్రాణం!" అన్నది సావిత్రి తెగించి.

"అట్లాగా? అయితే అతని ప్రాణంమీదికి వచ్చింది. ఏంచేస్తావో చెయ్యి!" అన్నది రామనాథం అత్తగారు.

"ఛీ ! అవతలికి పో నువ్వు !...పో!"అని రామనాథం ఇల్లు ఎగిరిపొయ్యేట్టు అరిచాడు. సౌభాగ్యమ్మగారు దడుసుకుని పారిపోయింది.

"నాకు వళ్లు తెలిసేఉంది, సావిత్రీ ! మధ్య మధ్య మెదడు దాని యిష్టంవచ్చినట్టు పోతుంది. అర్థం లేనిమాటలు అనబుద్ధి అవుతుంది—"

"కాకూడదు !" అంది సావిత్రి.

"లాభంలేదు, సావిత్రీ ! ఇట్లా అయితే నాకు పిచ్చిఎత్తిపోతుంది!...నేను నిన్ను విడిచి ఉండలేను!" అతను ఆమెవేపు చెయ్యి చాచాడు. ఆమె అనుమానిస్తూ చెయ్యి అందించింది. అతను ఆమెను ఏనుగబలంతోలాగి ఆమెమొహం తనచేతులతో పట్టుకుని ఆమెకు ఊపిరి సలపకుండా ముద్దుపెట్టకున్నాడు.

"ఉండండి! మీరట్లా ఇంద్రియ నిగ్రహం పోగొట్టుకోవటం బాగాలేదు. మీరు ప్రయత్నం చెయ్యటంలేదు, నన్ను మరిచిపోవాలని! ఇట్లాఅయితే—"

రామనాథం ఒక బలమైన ముద్దుతో ఆమె మాటలప్రవాహం ఆపేశాడు. ఎవరైనా వస్తారని కూడా అతనికి భయంలేదు. ఏమిచెయ్యాలో ఆమెకు తోచలేదు. ఈప్రవాహంలో పడి తనుకూడా కొట్టుకుని పోవాలా? అదెంతసేవు పని? అతని ముద్దులు ఆమె రక్తాన్ని ఉడికించటంలేదా ? ఆమె కింతకన్న స్వర్గం ఏముంది? అతనికో? . . .

అతనిపట్టు మెల్లిగా విడిపించుకుని ఆమె "ఇంటికి పోవాలి!" అన్నది.

"అప్పుడే పోతావా? నాజబ్బు ఎంత నయమయిందో చూశావా?"

"మళ్లీ సాయంకాలం వచ్చి చాలాసేపు కూర్చుంటాను!"

"ఈగ్రహా లన్నీ —ఇక్కడ కాదు. నేనే మీ యింటికి వస్తాను! ఏం, సావిత్రీ?"

సావిత్రి ముక్కుమీద వేలు పెట్టుకుంది. అతను లెక్క చెయ్యలేదు.

"నేను రాలేననా? రాగలను!"

"నేను వస్తాను కాదూ? వస్తానని రానా?"

"అయిదుగంటలకు రా! రాకపోతే నేను ఇంత దూరమూ నడిచి వస్తానుసుమా?"

"అట్లాగే!" ఆమె ధైర్యం చేసి, అతన్ని సమీపించి, వంగి, అతని కళ్లురెండూ ముద్దుపెట్టుకుని, ఇవతల పడ్డది. ఏం చెయ్యాలో ఆమె అప్పుడే తీర్మానించుకుంది.

ఆసాయంకాలం ఆరింటికి ఒకనీరసంగా ఉన్న వ్యక్తి బలవంతాన నడుస్తూ వచ్చి సావిత్రి పుట్టింటివారి ఇంటి అరుగుమీద చతికిలబడ్డది.

ఆ ఇల్లు తాళంపెట్టి ఉంది!

౭

ఆరునెలలు గడచినై. రామనాథం తనగుడ్డి భార్యతో వేరే కాపరం ఉంటున్నాడు. ఈ ఆరు నెలల్లోనూ చాలా గ్రంథం జరిగింది.

మహాలక్ష్మి జబ్బు కొత్త నయమై ఆమెలేచి అటూ ఇటూ తిరుగుతుండగా, ఆమెకు మశూచి కంపోసి రెండు కళ్లూ పువ్వేసిపోయినై.

ఈ లోపల రామనాథంలో పెద్ద పరివర్తన కలిగింది. భగవంతుడు తనకు ప్రసాదించిన మొండితనాన్ని ఉపయోగించటానికి అతను ఒకమార్గం కనిపెట్టాడు.

మంచి అలవాట్లు అభ్యసించినట్టు సద్గుణాలు మాత్రం ఎందుకు అభ్యసించరాదూ ? తనభార్య ఎటువంటిదైనా సరే, ఒకకుక్కను, ఒకపిల్లిని దయతో చూసినట్టు దయతో, ప్రేమతో మహాలక్ష్మిని చూడటం అసంభవమా తనకు ? ఎంత కష్టమైనా సరే ప్రయత్నం చేసేటందుకు తనకు పట్టుదల ఉంది — అసంభవం కాకపోతే సరి! లేదా, తనలో అంత మొండితనం లేదని రుజువైనా కావాలి !...

అతను ప్రయత్నంచేసి తనభార్యమీద ప్రేమా, జాలీ, దయా తెచ్చిపెట్టుకున్నాడు. ఇటువంటిపని చేసినవాడు ప్రపంచంమీద మరొక డున్నాడని చెప్పలేం! మొదట్లో ఈపని అతనికి చాలా కృత్రి

మంగా, హాస్యాస్పదంగా తోచింది. కాని అతను పట్టు విడవలేదు. కావా లనేటప్పటికి అతనికి ఎక్కడ లేని ఓర్పు వచ్చింది. ఆమె అవకతవకమాటలూ, వంకరబుద్ధీ సహించటం మొదలుపెడితే, అందు లోనూ కొంత ఆనందం కనపడ్డది. కాని అతని ప్రయత్నానికి అతని తల్లిదండ్రులు పెద్ద అన్తరాయం అయిపోయినారు.

ఏం చెయ్యాలి తను? ఆముసలివాళ్లకు తన అభి ప్రాయం అర్థంకాదు. తనతల్లి ఒకసారి అనుకుంటున్నది —బిగ్గిరిగా! — "ఇం కేముందీ? అది వాణ్ణి బాగా తనవల్లో వేసుకుంది!" అని. భూతదయ తనభార్య యందు ఎటువంటి మార్పు తెచ్చిపెడుతుందో చూడ టం ఎట్లా, అటువంటి తల్లిని ఇంట్లో పెట్టుకుని?

బాగా ఆలోచించి అతను వేరే కాపరం పెట్టాడు. ఈ నాలుగు నెలల్లోనూ మహాలక్ష్మి ఎంతో మారి పోయింది.

ఆమెలో కలుగుతున్న మార్పులన్నీ అతను గమ నిస్తూనే ఉన్నాడు. మొదట్లో ఆమె అమితంగానూ, అప్రియంగానూ మాట్లాడేది, తనకళ్లు తన మొగుడే పోగొట్టాడని రోజుకు పదిసార్లు అనేది. వెంకటేశ్వర స్వామిచేత పోగొట్టించా డనేది.

క్రమంగా ఆమెధోరణి తగ్గిపోసాగింది. ఆమె మాట్లాడటం తగ్గించి, ఆరిపోయిన దీపాలవంటి తన కళ్లతో ఆలోచించటం ఎక్కువ చేసింది. అలవాటు చొప్పున మాట్లాడటం మొదలుపెట్టినా మధ్యలో మానేసి ఆలోచనలో పడేది.

ఇంకా రోజులు గడుస్తున్నకొద్దీ ఆమె తన భర్తకు పని ఇవ్వటానికూడా సంకోచిస్తున్నట్టు కనపడటం మొదలుపెట్టింది. మంచంలో లేచి కూర్చుని చాలాసేపు అనుమానించి, "ఏంచేస్తున్నారు ?" అని అడిగి, "వీలయితే నన్ను ఒక్కసారి బయటికి తీసుకు పోతారూ ?" అనేది. ఇటువంటివి అతను గమనించ కుండా ఎట్లా ఉండగలడు? అతని కాలిచప్పుడు గుర్తు పట్టేది. రెండుమూడు గంటలు అతను ఇంట్లో లేకుండా ఎక్కడికైనా వెళ్లి రాగానే, అతనికోసం నిరీక్షిస్తు న్న దానల్లే, అతను వచ్చిన అలికిడి విని మంచంలో లేచి కూర్చుంటుంది. ఆమె మొహాన సంతోషం కన పడుతుంది. ఒక్కరాత్రి అతన్ని తన మంచం మీద కూర్చోమని అతని చెయ్యి తన చేత్తో పట్టుకుని అట్లాగే నిద్ర పొయ్యేది. ఒకసారి అతను తన్ను దగ్గిరికి తీసు కుని తన నుదురు ముద్దు పెట్టుకుంటే ఆమె శరీరం గట్టిగా జలదరించింది!...

మనిషిలో ఇంత మార్పా? ఆ మార్పుకలిగించ టానికి ఇదా విధానం? అతను ఆశ్చర్యపడ్డాడు, సంతో షించాడు.

అతనికి పనిచెప్పటం ఇష్టంలేక ఆమె ఒకసారి తనం తట తనే దొడ్లోకి పోవాలని బయలుదేరి, దారిలోఏదో తగిలి పడ్డది. మోకాలు దోక్కుపోయింది. రామనాథం ఆచప్పుడు విని, చేస్తున్నపని విడిచిపెట్టి వచ్చి ఆమెను చేతుల్లో ఎత్తుకుని, మృదువుగా "దెబ్బతగిలిందా, లక్ష్మీ?" అన్నాడు. "మోకాలికి తగిలింది!" అన్నది, మోకాలు అందుకోవాలని ప్రయత్నంచేస్తూ. అతనికి గాయం కనపడ్డది. "అయ్యయ్యో! ... నెప్పిగా ఉందా? " "అన్నాడతను గాయంచూసి గాభరాపడి. ఆమె అతనిచెంప స్పృశించి, నవ్వుతూ "ఇప్పుడు లేదు లెండి!" అన్నది ! ......

రామనాథం పూర్తిగా తృప్తిపడ్డాడు. అతని విజయం పూర్తి అయింది. అతని హృదయం ఇప్పుడు ఎక్కడ ఉందో "పతా" లేదు. కుక్కినపేనయి పోయింది. మిన్నువిరిగి మీదపడ్డా ఇప్పుడది కిక్కురు మనదు...... అంతా సావిత్రిప్రసాదం! అప్పుడామె తన్ను విడిచిపెట్టి వెళ్లకపోతే తను ఇంతపని చెయ్య గలిగి ఉండడు! ఎందుకూ ? తనకు తనలో నమ్మకం కూడాపోయింది సావిత్రికోసం తను మతిచెడగొట్టు కున్నరోజుల్లో. సావిత్రికి తను యావజ్జీవం కృతజ్ఞుడై ఉండవచ్చును.

ఒకనాడు రామనాథం భార్యతో సావిత్రిని గురించి యావత్తూ చెప్పాడు. ఆమె గంభీరంగా అంతా విని చాలాసేపు మాట్లాడలేదు.

"పాపం! అప్పుడామెను అట్లా ఎందుకు వది లేశారు?" అన్నదామె చివరకు.

"నిన్నూ సావిత్రిమొగుణ్ణీ ఒకచెంప ద్వేషిస్తూ నేను సావిత్రితో సుఖపడటానికి ఇష్టపడలేదు. ఆ స్థితిలో నేను సావిత్రిని వదలలేకపోవటం నా హృదయానికి దాస్యంచెయ్యటం అయింది. నాహృదయం మొదటినించీ నాపట్టుదలమీద కన్నువేసి ఉంది!.. అందుకని!" అన్నాడతను భార్యతల నిమురుతూ..

౬

సాయంకాలం అయిదుగంట లయింది. అతను బజారుకు వెళ్ళి అప్పుడే తిరిగివచ్చాడు. లోపలికి వచ్చి "లక్ష్మీ!" అని పిలిచాడు. ఇంట్లో ఉన్నట్టు లేదు. ఉంటే తన అడుగుల చప్పుడుకు మెల్లిగా ఎదురు వచ్చేదే! మంచందగ్గిరకి వెళ్ళి చూశాడు నిద్రపోతున్నదేమో నని. అక్కడా లేదు. ఒంటరిగా దొడ్లోకి వెళ్ళిందేమో!

అతను దొడ్లోకి వెళ్ళి ఒకటి రెండు కేకలు పెట్టాడు. పొట్లపాదు పక్కనించి మూలుగు వినపడ్డది. అతను అక్కడికి పరిగెత్తి, బోర్లాబోర్లా పడి ఉన్న భార్యను చూసి, గాభరాపడుతూ ఆమెను లేవదీశాడు. ఆమెకు స్పృహలేదు. ఏమయిందో అతనికి అర్థం కాలేదు. చుట్టూ చూశాడు. నేలమీద ఏవో పశువుల అడుగుజాడలు కనపడ్డాయి. ఏపోగరుబోతు గొడ్డయినా దొడ్లో ప్రవేశించి, ఆమెను వెనకనించి కుమ్మిపడ దోసిందేమో!

భార్యను మెల్లిగా లోపలికి మోసుకుని వచ్చి మంచంమీద పడుకోబెట్టాడు రామనాథం. ఆమె ఉచ్ఛ్వాసనిశ్వాసాలు సరిగానే ఉన్నై. గుండె సరిగానే కొట్టుకుంటున్నట్టుంది. ఎక్కడా గాయంకూడా అయినట్టులేదు. భయంచేతా పాటుకల్లా స్పృహతప్పి ఉంటుంది. అతనుకాసిని చన్నీళ్లు తెచ్చి ఆమె మొహాన కొట్టాడు. ఆమె పెద్దనిట్టూర్పు విడిచి కదిలింది. ఆమె గొంతులో కాసిని నీళ్లుపోశాడు. ఆమెకు దాంతో స్పృహ వచ్చింది.

"ఏం జరిగింది, లక్ష్మీ?" అన్నాడతను.

ఆమె జవాబు చెప్పలేదు. అతనికి కారణం అర్థంకాలేదు. ఆమెకు స్పృహ వచ్చిందనీ, మేలుకుని ఉందనీ, విశేషం దెబ్బతగల్లేదనీ అతనికి తెలుసును. అతని మాట వినపడగానే ఆమె మొహంలోకి రావలిసిన వికాసం రాలేదు. గుడ్డితనానికి తోడు, పాపం, చెముడుకూడా రాలేదుకద!

ఇంకా బిగ్గిరిగా పిలిచాడు.

"ఉఁహూ!"అన్నది మహాలక్ష్మి, పలకరించవద్దు అన్నట్టు. ఆమె గొంతుకూడా చాలా విచిత్రంగా, అమానుషంగా ఉంది. అతను ఆమె జోలికిపోక ఎడంగావచ్చి తనపని చూసుకోవటం మొదలుపెట్టాడు. మరి కాస్సేపటికి వంటమనిషి వచ్చి వంట చెయ్యటం మొదలుపెట్టింది.

అతను భోంచెయ్యటానికి లేవబోతుండగా వంటమనిషి "అమ్మాయిగారు కూడా ఇప్పుడు భోంచేస్తుందా?" అని అడిగింది. "నాతరవాత" అని అతను సమాధానం చెప్పి, వెళ్ళి భోజనము చేశాడు. అతను భోజనం పూర్తికాగానే లేచి వచ్చి, నిశ్చలంగా పడుకున్న భార్యను చూసి, ఆమెకోసం ఎదురుచూస్తున్న వంటమనిషితో, "మీరు భోంచెయ్యవచ్చును. లక్ష్మికి తరవాత నేను పెడతాను," అన్నాడు. వంటమనిషి ఏవో ప్రశ్నలు వెయ్యబోయింది కాని రామనాథం ఆమెను నిరుత్సాహపరిచి పంపేశాడు.

పదిగంట లయింది. అతను కుర్చీలో కూర్చుని ఏదో చదువుకుంటున్నాడు. ఇంకా కాస్సేపు చూసి, లక్ష్మిలేవకపోతే ఏమైనాసరే లేపుదా మనుకున్నాడు.

ఏదో చప్పుడు కావటంవల్ల అతని చదువుకు అంతరాయం కలిగింది. అతను లక్ష్మిమంచంవేపు చూశాడు. ఆమె మంచంమీద లేచి కూర్చుని ఉంది. అతను చూస్తుండగానే, ఆమె మామూలు మనిషల్లే లేచి మెల్లిగా తనవేపు నడిచిరావటం మొదలుపెట్టింది.

"అయ్యయ్యో! పడతావుసుమా! అక్కడే ఉండు, వస్తున్నాను!" అంటూ అతను, ఒకచేత్తో లాంతరు పైకెత్తి నిలబడ్డాడు. కాని అతని ఆందోళన అనవసరం అయింది. ఆమె కళ్లున్న మనిషల్లే అడ్డాలూ

అవీ తప్పుకుని నడిచి వస్తున్నది. ఆమెకు సాయంత్రం కలిగిన పాటువల్ల కళ్లు రా లేదుకద! కాని — ఆమె కళ్లుమూసుకునే నడుస్తున్నది! అతని కళ్లను అతను నమ్మలేకపోయినాడు.

అతనికేక ఆమెకు వినపడ్డట్టు లేదు. ఆమె అతని దగ్గిరికి వచ్చి అతని భుజాలమీద చేతులు వేసింది. ఆమె కళ్లు ఇంకా మూసుకునే ఉన్నై!

"లక్ష్మీ!"

"ఊఁ!"

"నీవు-నీవు కనపడుతున్నదా?"

"ఊఁ!"

"నేను కనపడుతున్నానా?" అతని గొంతు చలించింది.

"ఆ!"

"ఏం కావాలి?"

సమాధానం లేదు.

"భోంచేస్తావా?"

సమాధానం లేదు.

అతనికి ఎన్నో ప్రశ్నలు వెయ్యా లనిపించింది, కాని ఒక్కటీ వెయ్యకుండా ఆమెవంక అర్థంలేని చూపుచూస్తూ, అట్లాగే నిలబడిపోయినాడు.

"సావిత్రిమొగుడు పోయినాడు!" అన్న దామె వినపడీ వినపడని గొంతుతో.

"ఎప్పుడు?"

"నిన్న!"

"నీ కెవరు చెప్పారు?" అన్నా డతను ఉద్రేకం ఆచుకోలేకుండా.

సమాధానం లేదు.

"నిజంగా పోయినాడా?"

"పోయినాడు!"

"పాపం!"

"సావిత్రిని తీసుకురండి."

"ఎక్కడికి?"

"సావిత్రికి మీరుతప్ప దిక్కులేదు — ముందు ముందు".

"ఇదంతా నీకెట్లా తెలిసింది?"

మహాలక్ష్మి సమాధానం చెప్పలేదు. ఆమె అతని వంక చూస్తున్నట్టు నటించటం మానేసింది. ఆమె మెడ వేళ్లాడబడ్డది. ఆమె అతనిమీదికి తూలిపడి కిందికి జారటం మొదలుపెట్టింది. ఆమెను అతను గట్టిగా పట్టుకుని తీసుకు వెళ్లి మంచంమీద కూర్చోపెట్టాడు.

"దాహం!" అంది మహాలక్ష్మి. ఇప్పు డామె గొంతు సహజంగా ఉంది. ఆమెవాలకం చూస్తే ఆమెకు ఇప్పుడే నిజంగా వళ్లు తెలిసినట్టుకూడా తట్టింది రామనాథానికి. అతను మంచినీళ్లు తెచ్చి ఇచ్చాడు. ఆమె వాటిని ఒక్కగుక్కలో తాగేసి నిట్టూర్చింది.

"భోంచేస్తావా, లక్ష్మీ?"

"వద్దండీ!...అబ్బ! వీపులో పోటుగా ఉందండీ!" అతను ఆమెను మెల్లిగా పడుకోబెట్టాడు.

"చల్లగాలికోసం నేను తడుముకుంటూ దొడ్లోకి వెళ్లేటప్పటికి ఏదో వచ్చి నన్ను పడదోసింది!...నేను మిమ్మల్ని చూసినట్టు కల వచ్చిందండీ! దీపం అట్లా చేత్తో పైకెత్తి పట్టుకుని నుంచున్నారు!...ఆతరవాత ఏమీ జ్ఞాపకంలేదు."

"అది కల కాదు, లక్ష్మీ! దేవతలు నీకు దివ్యదృష్టి ఇచ్చారు" అని సమాధానం చెప్పాడు.

* * * *

అప్పుడప్పుడూ మహాలక్ష్మి కళ్లుమూసుకునే ఇల్లంతా తిరుగుతూ ఉంటుంది. రామనాథంగాని, సావిత్రికాని ఆమెను చూసి ఆశ్చర్యపడరు, ఆమెకు అడ్డం వెళ్లరు!